

**R. P. Georgii de Rhodes Avenionensis S. J. disputationum
theologiae scholasticae tomus ...**

Rhodes, Georges de

Lugduni, 1661

Sectio II. De conscientia erronea quæ obligat ad opera[n]dum.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-81987](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-81987)

quando illud committit, is peccauit quidem quando liberè posuit illam causam cuius effectum præuidebat: non peccat autem quando sine aduertentia morali ponit illum effectum: modo tamen illa intentio non perscueret saltem virtualiter, v. gr. qui liberè inebriatur sciens se hominem interfectorum, peccat etiam homicidio quando inebriatur, non autem quando actu interficit hominem. Quod contra Vasquem in tractatu de peccatis, probandum erit ex eodem principio, quod in primis necessarium est ad omne omnino peccatum diiudicandum.

Instantia. Instabis, si quis in genere tantum cogitet se facere malè, non consideret autem speciem huius mali, v. g. dum committit furtum, quæritur quale peccatum committat; imò si cogitet se malè facere, nullo autem modo cogitet, se peccare grauiter aut leuiter, ille committitne peccatum graue, aut leue.

Respondeo vtrumque illum casum esse in praxi moraliter impossibilem, qui enim furatur non apprehendit duntaxat malitiam in genere, sed malitiam in tali actu & saltem confusè apprehendit illam vt grauem. Posito tamen quod vtrumque illud posset fieri.

Prior casus. Ad primum casum Resp. quod si quis in genere duntaxat cogitet malitiam, peccatum erit in ea specie in qua esset peccatum illud, quo vellet aliquis in genere malè facere, quod esse in certa specie probandum inferius erit, ita Sanchez lib. 1. *moralis operis cap. 11. num. 5.* Azor, Sayrus, Valentia.

Posterior casus. Posterior casus obscurior est, nam Vasques *disp. 59. cap. 3.* & Sanchez *num. 6.* putant distinctione vtendum esse, si enim conscientia dicitur, esse illicitum in aliqua specie id quod fit, esse peccatum mortale, si malitia sit mortalis: veniale si non sit nisi venialis: si autem proponat confusè vt peccatum id quod fit non determinatà materià peculiari, tunc aiunt illud esse semper peccatum mortale, quia tunc ille seipsum exponit periculo grauiter peccandi. Alij vt Castro *disp. 1. part. 3.* Ioannes Sanches, Bonacina putant illud esse semper mortale ob eandem causam. Ego cum Valentia *q. 14. p. 4. Salas tract. 8. disp. unica sect. 3.* Nauarro, Lopez & alijs existimo illud fore semper veniale peccatum, quoties malitia cogitabitur solum in genere, non cogitando de mortali, aut veniali, nec de periculo mortalis. Ratio est quia, peccatum nunquam potest esse maius, quam dicitur à conscientia, sed cum cogitatur tantum malitia communis peccato mortali & veniali, conscientia non dicitur malitiam maiorem veniali, ergo malitia non potest esse maior veniali, qui autem exponit se periculo peccandi mortaliter, ille non peccat mortaliter nisi aduertat tale periculum.

SECTIO II.

De conscientia erronea qua obligat ad operandum.

Duplex conscientia erronea. Certum est primò, conscientiam erroneam quæ proponit vt bonum, quod est reuerà malum aliam esse inuincibiliter erroneam, aliam vincibiliter: inuincibiliter erronea dicitur conscientia illa cuius error deponi non potuit, neque debuit, id est quæ ita errori adheret post adhibitam diligentiam, vt non debeat illum deponere, sed potius existimare prudenter se non errare. Vincibiliter erronea illa dicitur cuius error deponi potuit, & debuit, id est quæ imprudenter iudicat, quia si sufficientem adhiberet diligentiam, non erraret. Citius dixeris vincibiliter erroneam illam esse cuius error præuisus aliquo modo & volitus est saltem in causa id est in negligentia quæ illum causauit: inuincibilem illam cuius error neque præuisus neque volitus est.

Tom. I.

Certum est secundò conscientiam dupliciter posse obligare, primò positiuè quando tenemur nos illi conformare, non autem illam deponere: secundò negatiuè quando tenemur nihil facere contra illam, non quidem conformando nos illi, sed tantum illam deponendo. Controuersia igitur est vtrum conscientia errans ita obliget vt peccatum sit ei non obedire, & si peccatum est quale illud & quantum sit.

Ratio dubitandi est primò, quia si conscientia erronea ita obliget, vt peccatum sit illi non obedire, sequitur posse aliquem peccare amando Deum super omnia: potest enim aliquis existimare inuincibiliter esse malum amare Deum super omnia, tunc si amet, ager contra conscientiam erroneam, & peccabit, consequens autem absurdum est, nam amor Dei super omnia expellit quodlibet peccatum.

Secundò, si agere contra conscientiam erroneam est malum, bonum erit illi obedire: v. g. si putes odium Dei & mentiri esse bonum, mentiris cum merito, & laude, consequens est absurdum, quia odium Dei, & mendacium semper habent disconuenientiam cum natura rationali, posito quocunque iudicio intellectus. Deinde bonum est ex integra causa, sed cum mentior, deest aliquid requisitum ad bonitatem saltem ex parte obiecti, ergo non potest mendacium esse bonum.

Tertiò, in tantum duntaxat tenemur sequi conscientiam in quantum illa deriuatur ab æterna Dei lege, sed conscientia quæ dicitur odio habendum esse Deum non potest deriuari ab æterna illa lege, alioqui lex æterna præciperet contradictoria quia præciperet & vetaret odium Dei. Deinde Deus non potest esse author iudicij falsi cum illud sit mendacium, ergo Deus non est author conscientiæ erroneæ, ergo illa non deriuatur à lege æterna.

Quartò, magis teneor obedire Deo, quam conscientiæ erroneæ, sed Deus vetat mendacium vt malum: ergo licet conscientia illud non vetet, debeo tamen semper illud non dicere. Deinde præceptum potestatis inferioris non obligat, si aduersetur Præcepto potestatis superioris, v. gr. si Prætor iubeat, quod prohibet princeps, sed ratio errans est potestas inferior quam Deus, ergo non teneor obedire rationi erranti.

Quintò, si conscientia erronea obliget ad operandum poterit aliquis esse ita perplexus vt liber non sit ad vitandum peccatum: nam v. gr. putat aliquando rusticus inuincibiliter esse peccatum non deferere gregem vt in die festo audiat sacrum, & vicissim esse peccatum deferere gregem, neque satis distinguere potest quodnam ex illis Præceptis magis obliget, tunc ille quidquid agat necessariò peccabit. Præterea vincibiliter putet aliquis, sibi esse mentiendum, tunc siue mentitur siue non semper peccabit.

Dico primò, tertià circa conscientiam regula est. Facere contra conscientiam siue vincibiliter siue inuincibiliter erroneam semper est peccatum, eiusdem speciei & grauitatis in qua esse putatur.

Prima pars proponens obligationem obsequendi conscientiæ erroneæ, certa est apud omnes quam ex varijs Scripturis & Pontificibus & Patribus probant Vasques *disp. 19. cap. 2.* Sanchez lib. 1. *cap. 11.* potest autem efficaciter probari ex Apostolo Roman. 14. *Omne quod non est ex fide peccatum est*, id est omne quod conforme non est iudicio conscientiæ, vt communiter explicant Patres, & ibidem: *Scio & confido in Domino Iesu, quia nihil commune per ipsum nisi ei qui existimat, quid commune esse, illi commune est.* Deinde ratio sit, semper malum est velle facere malum, lex enim naturalis dicitur malum debere vitari, sed qui agit contra conscientiam errantem vult facere malum, putat enim, v. g. malum esse obedire superiori,

ss 2

&

Conscientia dupliciter obligat.

Quintuplex dubitatio.

Tertia regula.

Tenemur sequi conscientiam erroneam.

& vult obedire ergo peccat. Deinde quidquid iudicatur conueniens naturæ rationali, est illi reuera conueniens, quia bonum naturæ rationalis est sequi iudicium rationis.

Species
huius pec-
cati.

Secunda pars explicat speciem peccati huius, probaturque quia, tota huius malitiæ ratio sita in eo est vt sit actus contrarius dictamini rationis errantis, ergo talis est malitia, qualem illam esse dicitur conscientia: obligatio enim non agendi contra conscientiam erroneam per se primò non oritur ex ipsa conscientia errante, sed ex principio naturali dictante vitandum esse malum, & ex Præcepto illius virtutis, contra quam conscientiam dicitur esse illud opus: virtutum enim Præcepta obligant ad vitanda non solum illis aduersa, sed quæ putantur ipsis aduersa, est enim prohibitum à iustitia velle agere contra iustitiam, sed si agas contra conscientiam dictantem aliquid esse contra iustitiam, vis agere contra iustitiam, ergo repugnas Præcepto iustitiam. Eademque ratio probat tantam esse grauitatem huius peccati quanta existimatur esse, quia sine dubio graue malum est, velle facere graue malum.

Dico secundò, conscientia inuincibiliter erronea positiuè obligat, id est non tantum teneor illi non aduersari, sed teneor etiam operari vt illa dicitur: conscientia verò vincibiliter erronea non obligat nisi negatiuè, id est teneor quidem illi non aduersari, non teneor autem illi me conformare: sed tantum illam deponere.

Ratio est quia, quoties sufficientem adhibui diligentiam, vt cognoscam, vtrum aliquid sit bonum, non tantum teneor non aduersari conscientia, sed etiam teneor illam sequi, ergo conscientia inuincibiliter errans obligat positiuè. Quoties autem conscientia errat vincibiliter, peccauimus non adhibendo sufficientem diligentiam quâ vitaretur error, ergo teneor tunc illam adhibere ad vitandum eum errorem, hoc est deponere conscientiam erroneam, id est discere id quod reuera bonum est aut malum.

Solutio
dubitatio-
num.

Ad primam Resp. esse impossibile vt aliquis putans se peccare amando Deum super omnia, eliciat actum amoris Dei super omnia, nam velle peccare, est velle id quod putatur esse contra Dei voluntatem: possumus igitur in materia aliarum virtutum operari contra conscientiam erroneam, circa materiam charitatis non possumus, quia illa in eo consistit, vt nolis peccare, & ita rectè docet Vasques, *disp.* 59. sub finem.

Ad secundam Resp. concedendo quod agere iuxta conscientiam erroneam est actus virtutis: v. g. si existimes inuincibiliter quod mentiri est actus virtutis ad saluandum amicum, mendacium tuum erit opus misericordiæ: si putes bonum esse hominem occidere qui blasphematur, erit opus religionis illud homicidium. Mendacium & blasphemia essentialiter sunt disconuenientia cum natura rationali si cognoscantur vt reuera talia sunt: si autem existimentur esse illi conuenientia, sunt etiam actu conuenientia. Bonum est ex integra causa vel verà, vel inuincibiliter existimata: hic autem licet obiectum sit malum, putas tamen illud esse bonum, & ita non solum excusaris à culpa, sed etiam benè operaris ita Sanchez l. 1. in *decalogum* c. 11. n. 17. Azor, Salas, Corduba & alij communissimè.

Ad tertiam Resp. legem æternam non vetare mendacium absolute in omni casu, sed tantum quando conscientia certa & vera iudicabit non esse mentium: semper enim lex æterna præcipit vt obediatur iudicio conscientia, qui ergo sequitur conscientiam erroneam virtualiter habet duplex iudicium, vnum falsum, quo dicit v. g. mentium est, alte-

rum verum, quo dicit sequi oportet iudicium conscientia, vltimum istud deriuatur ab æterna lege. Ad argumentum igitur, respondeo æquiuocationem esse in illa maiori, conscientia in tantum obligat, in quantum deriuatur ab æterna lege: si enim sensus illius sit, in quantum promulgat legem æternam aut benè, aut malè, vera est maior: si verò sensus sit in tantum obligat, in quantum est conformis æternæ legi, secundum se totam, falsa est & neganda. Deus ergo præcipit mendacium, quando habes conscientiam inuincibiliter errantem, vetat illud quando errorem in conscientia non habes. Deus itaque non est author falsi huius iudicij, nec conscientia, vt erronea est, atque ita non deriuatur conscientia errans ab æterna lege, quasi sit illi conformis, sed tantum quatenus illam promulgat.

Ad quartam Resp. neminem obligari ad obediendum Deo, nisi quando, & quatenus dicitur conscientia esse illi obediendum: nihil enim Deus nisi mediâ præcipit conscientia: vnde nec mendacium vetat quando iudicabit conscientia illud non vetari: concedo itaque hanc maiorem, magis teneor obedire Deo quàm conscientia erronea, sed distinguitur illa minor: Deus prohibet mendacium per se immediate, nego: mediâ conscientia dictante prohibitionem concedo. Deinde fateor quod Potestas inferior non obligat, quando aduersatur Potestati superiori: ratio errans est sine dubio inferior potestas, sed nunquam vt dixi repugnat Dei Præcepto.

Ad quintam Resp. duplicem esse perplexitatem, aliam simpliciter & per se dictam, aliam verò per accidens, & secundum quid: perplexitas absoluta est cum quis inuincibiliter iudicat vtrumque membrum contradictionis peccatum esse, neque deponi potest error: v. g. si rusticus in die festo existimet inuincibiliter se peccare omittendo sacrum, vt custodiat gregem, & vicissim se peccare si deserat gregem, neque vllum habeat doctorem à quo doceri possit veritatem, imò neque distinguere satis potest, quodnam peccatum sit grauius: Perplexitas per accidens & secundum quid ea est quæ supponit culpam quæ causa est erroris, id est cum quis culpabiliter existimat vtrumque membrum contradictionis peccatum esse, & potest ac teneor deponere errorem. Fatentur Doctores omnes cum Sancto Thoma *articul.* 6. *ad 3.* posse aliquem culpabiliter, & secundum quid esse perplexum, verbi gratiâ, potest existimare aliquis culpabiliter, se obligari ad furandum vt Pauperi subueniat, & tunc peccabit siue furetur, siue non furetur, non tamen necessario peccabit, quia poterit deponere errorem qui est ipsi voluntarius: imò si de illo deponendo non cogitet, non tamen necessitabitur peccare, quia illa erit solum necessitas consequens quæ non tollit libertatem: si tamen omnino tunc vellet, neque posset deponere conscientiam erroneam, peniteretque illum ignorantia huius culpabilis, tunc illa ignorantia ex culpabili fieret inculpabilis, & nullo modo peccaret siue furaretur, siue non furaretur vt mox dicam.

Est enim maior inter Doctores controuersia, vtrum fieri possit vt aliquis inculpabiliter & absolute perplexus sit, v. g. vtrum ille rusticus peccet qui putat inculpabiliter se peccare siue sacrum audiat, siue omittat. Aliqui existimant illum tunc peccaturum, quia tam operatur liberè quàm operatus est Christus. Si enim audiat, missam liberè audiet, si non audiat, liberè non audiet, sicut Christus liberè mortuus est, quamuis liberum ipsi non esset violare Præceptum Dei, quia integrum illi erat eligere hanc vel illam mortem. Probabilius tamen videtur cum Sanchez *num.* 14 Rodrigue, Castro, illum rusticum qui simpliciter

Perplexitas
cas.

pecciter & inculpabiliter esse perplexus nullo modo peccatum siue audiat siue omitat audire sacrum, quia implicat ut aliquis antecederet necessitetur ad peccandum. Iste autem cum voluntarie causam erroris non dederit, simpliciter ad peccandum necessitaretur: cum esset ipsi prorsus impossibile vitare peccatum. Itaque licet ille tunc haberet libertatem physicam in genere entis, non haberet tamen libertatem sufficientem ad peccandum, quæ vocatur moralis: nam libertas ad peccandum requisita est libertas in ordine ad vitandam culpam, id est illa quæ possum peccare vel non peccare, rusticus iste non est huiusmodi, ergo licet liberè physicè auditurus sit sacrum, non audiet tamen liberè moraliter, id est liberè in ordine ad vitandam, vel incurrendam culpam. Exemplum Christi in multis est dissimile poterat enim mori vel non mori petendo dispensationem Præcepti, vel cerè poterat actus eligere inæqualiter bonos, quorum neutrum, ut suppono, convenit rustico qui putat peccata ista æqualia esse. Iudicabit ergo se peccare, sed nullo tamen modo peccabit.

S. II.

Corollaria moralia pro Praxi.

Primum corollarium. Primum est, si quis carcere detentus in quo non est sacrum, putaret se peccare, non audiendo sacrum, ille non peccaret; sicut nec ille qui manu violenter mota per alium, hominem percuteret, quantumvis existimaret se peccare, quia ut operando contra conscientiam erroneam aliquis peccet, debet operari liberè contra eam, isti autem non operantur liberè.

Secundum. Secundum est, cum aliquis operatur contra conscientiam erroneam, & contra Præceptum superioris, ille unicum committit peccatum, explicandum in confessione, in qua non explicatur necessario illa circumstantia erroris, quia conscientia erronea nullam per se imponit obligationem, sed tantum proponit obligationem alicuius Præcepti aut virtutis alicuius, ergo non potest causare speciale peccatum, vel illud multiplicare.

Tertium. Tertium est, ut peccetur contra conscientiam errantem, requiritur ut actuale sit iudicium illud errantis conscientia, neque satis est quod illud prius fuerit, siue reuocatum sit siue non: ita docet Vasques *disp. 60. c. 3. Sanches cap. 1. num. 7. Azor, Salas, Castro* contra Medinam, Manuelem, & alios putantes, quod ad peccatum sufficit, ut prius aliquis tale iudicium haberet, & postea illud non reuocauerit, v. g. inquit si quis prius iudicasset malum esse obedire superiori iusta præcipienti, & postmodum iudicij huius immemor, obediret, peccaret: quod statim patet esse falsum, quia conscientia errans non obligat, quando nullo modo existit, ista, ut suppono, non existit in se nec in vlllo suo effectu, ergo non magis causat malitiam in actu quam si non fuisset unquam.

Quartum. Quartum est, nullam esse culpam agere contra conscientiam errantem, quando illa est rationabiliter deposita, quia tota culpa manabat ex conscientia illa remanente. Est tamen difficile dicere quid exigatur ad hoc ut aliquis rationabiliter conscientiam illam deponat: Non enim videtur admitti debere, quod aiunt Caietanus, Azor, Nauarrus, Valentia, posse conscientiam erroneam ad libitum deponi applicando se ad opus, hoc (inquam) non est probabile, quia is qui conscientiam erroneam eo modo deponeret, exponeret se periculo deponendi conscientiam veram, & temerè omnino ac imprudenter illam deponeret: ut bene ostendunt Vasques, Corduba, Sanches, Medina, Castro. Itaque dicendum est illum conscientiam erroneam prudenter deponere qui facit quod potest ut

sciat verum: si enim temerè ac sine ratione suscepta est, tunc sine alia ratione deponi potest: si autem suscepta sit cum ratione probabili, v. g. si mulier audito Concionatore putat esse peccatum mortale ferre alienos crines, tunc deponere illam conscientiam non potest si non adsit aliqua ratio probabilis, quamvis non requiratur ratio aliqua præcedente probabilior, ut bene contra Vasquem ostendit Sanches *num. 10.* licet enim operari ex conscientia probabili, ut postea dicitur.

Quintum. Quintum est, conscientiam errantem plus obligare quam Præceptum superioris modò cætera sint paria, id est modò superior, & conscientia materiam imperent eque gravem. Ratio est, quia gravius obligat Præceptum naturale quam præceptum positivum, lex autem conscientia naturalis est. Deinde conscientia, vel errat invincibiliter, & sic teneris sequi conscientiam repugnando superiori, quando non depones errorem, ergo conscientia magis obligat, tunc quam superior: vel conscientia errat vincibiliter, & sic magis etiam obligat, & maius ex se loquendo peccatum est illi repugnare quam superiori dum illa non deponitur, quia immediatius violatur lex naturalis, & Præceptum diuinum quod iubet ut obediat conscientia. Dixi tamen per se loquendo esse maius peccatum, quia per accidens ratione ignorantia, quam adiunctam habet conscientia erronea, minuetur aliquando peccatum, quod contra conscientiam erroneam committitur: per se tamen illud erit maius, v. g. si hæc ignorantia sit affectata, idè dixi (ceteris paribus.)

Sextum. Sextum est, quando quaeritur utrum sit gravius peccatum facere contra conscientiam erroneam vincibilem quam secundum eam. Responderi debet primò quidem generatim loquendo, gravius peccatum esse facere contra conscientiam erroneam vincibilem, quam facere secundum eam, quia peccare sequendo conscientiam erroneam vincibilem, est peccare ex ignorantia, quæ haud dubiè minuit peccatum. Deinde tamen nullam præscribi posse certam regulam, sed id expendendum esse ex materia, & ex cognitione culpæ, quia interdum gravius peccatum est sequi conscientiam erroneam, interdum est leuius, quam illam deferere. Si enim dando causam ignorantia, apprehendi hanc culpam esse graviolem, gravior est sine dubio culpa sequi conscientiam: Si autem quando ago contra conscientiam, apprehendo maiorem culpam me committere, quam apprehendi dando causam ignorantia, tunc gravior est culpa operari contra conscientiam erroneam, quam eam sequi. Præterea erit interdum veniale sequi conscientiam erroneam, & erit mortale illam deferere: v. gr. si existimem esse mentendum ad salvandam alterius vitam, mentiendo peccabo venialiter, mortaliter autem peccabo si non mentior. Res itaque tota dijudicari debet ex quantitate materiae, & apprehensione, ceteris enim paribus gravius semper est peccare contra conscientiam erroneam, quam illam sequi.

SECTIO III.

De Conscientia Probabili quæ permittit operationem.

Doctrinam Theologorum societatis de conscientia, & opinione probabili, novi Reformatores Theologiae & Ecclesiae, vehementer arguunt, accusantque omnium malorum, & totius corruptionis quæ orbem hodie inficit. Vanissimi ac imperitissimi sanè homines, qui non intelligunt hanc esse non doctrinam Scriptorum Societatis, sed communem Theologiae totius vocem, cuius ipsi micam nullam habent: